
Normas, kas paredz vecāku pabalsta un bērna kopšanas pabalsta izmaksas ilgumu priekšlaikus dzimuša bērna vecākiem, atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 110. pantam

Satversmes tiesa 2020. gada 19. novembrī ir pieņēmusi spriedumu lietā „Par likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” 10.⁴ panta ceturtais daļas 2. punkta un Valsts sociālo pabalstu likuma 7. panta 1.¹ daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 110. pantam”.

Apstrīdētās normas

Likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” 10.⁴ panta ceturtais daļas 2. punkts paredz, ka par vienu un to pašu bērnu vecākam ir tiesības izvēlēties vecāku pabalstu līdz bērna viena gada vai pusotra gada vecumam. Savukārt Valsts sociālo pabalstu likuma 7. panta 1.¹ daļa noteic, ka bērna kopšanas pabalstu piešķir personai, kura kopj bērnu līdz divu gadu vecumam.

Augstāka juridiska spēka normas

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. panta pirmais teikums: „Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.”

Satversmes 110. pants: „Valsts aizsargā un atbalsta laulību – savienību starp vīrieti un sievieti, ģimeni, vecāku un bērna tiesības. Valsts īpaši palīdz bērniem invalīdiem, bērniem, kas palikuši bez vecāku gādības vai cietuši no varmācības.”

Lietas fakti

Lieta ierosināta pēc personas D (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) konstitucionālās sūdzības. Pieteikuma iesniedzējai priekšlaikus piedzimis bērns, tāpēc maternitātes pabalsts viņai tika piešķirts tikai pēc bērna dzimšanas. Savukārt vecāku pabalstu un bērna kopšanas pabalstu piešķir ar nākamo dienu pēc maternitātes pabalsta izmaksas beigām, un minētie pabalsti tiek maksāti līdz bērna konkrēta vecuma sasniegšanai. Tādējādi izveidojusies

situācija, ka Pieteikuma iesniedzēja vecāku pabalstu un bērna kopšanas pabalstu saņēmumi īsāku laiku nekā vecāki, kuru bērns dzimis ārsta prognozētajā laikā.

Pieteikuma iesniedzēja lūdza Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūru pārskatīt viņai piešķirtā vecāku pabalsta un bērna kopšanas pabalsta saņemšanas periodu (kalendāra dienas). Tomēr, pamatojoties uz apstrīdētajām normām, viņas pieteikums noraidīts. Ar Administratīvās apgabaltiesas spriedumu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras lēmums atstāts negrozīts.

Pēc Pieteikuma iesniedzējas ieskata, valsts ir pārkāpusi vienlīdzības principu un bērna vislabāko interešu prioritātes principu, jo priekšlaikus dzimuša bērna vecāki vecāku pabalstu un bērna kopšanas pabalstu saņem īsāku laiku, turklāt priekšlaikus dzimušam bērnam esot nepieciešama īpaša kopšana un tādēļ minētie pabalsti būtu jāmaksā līdz brīdim, kad bērns sasniedz koriģēto, nevis hronoloģisko divu gadu vecumu.

Tiesas secinājumi

Par to, kā vērtējama apstrīdētās normas satversmība

Satversmes tiesa izskatāmajā lietā izvērtēja apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 110. pantam, šā izvērtējuma ietvarā pārbaudot arī to atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam. [9.]

Par 110. panta tvērumu

Valstij ir pienākums sniegt saprātīgu un mērķētu sociālo atbalstu ģimenei bērna pirmajos dzīves gados. Tieši neilgi pēc bērna dzimšanas atbalsts ģimenei ir visvairāk nepieciešams, jo bērns ir pilnībā atkarīgs no vecāku aprūpes un vecāki bērna kopšanas dēļ var nespēt gūt pietiekamus ienākumus ģimenes vajadzību apmierināšanai.

Tādējādi no Satversmes 110. panta valstij izriet pienākums izveidot un uzturēt tādu sociālās drošības sistēmu, kura atbalsta ģimeni bērna pirmajos dzīves gados. [10.]

Valsts sociālās drošības sistēma, kura atbalsta ģimeni bērna pirmajos dzīves gados

Satversmes tiesa secināja, ka valsts ir veikusi pasākumus, lai izveidotu sociālās drošības sistēmu, kura atbalsta ģimeni bērna pirmajos dzīves gados. Šajā atbalstā ietilpst sociālā apdrošināšana, valsts sociālie pabalsti, kā arī sociālās palīdzības pabalsti un sociālie pakalpojumi. [12.]

Valsts ir izveidojusi tādu sociālās drošības sistēmu, ka visām sociāli apdrošinātām sievietēm neatkarīgi no bērna dzimšanas brīža tiek piešķirts maternitātes pabalsts par visu grūtniecības un dzemdību atvaļinājuma laiku. Savukārt pēc tam vienam no vecākiem tiek piešķirts vecāku pabalsts līdz bērna gada vai pusotra gada vecumam un bērna kopšanas pabalsts līdz bērna divu gadu vecumam. Arī Pieteikuma iesniedzējai tika nodrošināta iespēja saņemt minētos pabalstus līdz bērna divu gadu vecumam. Tādējādi valsts ir nodrošinājusi ģimenei bērna pirmajos dzīves gados iespēju izmantot savas sociālās tiesības vismaz minimālā apmērā. [13.]

Apstrīdēto normu atbilstība bērna vislabāko interešu prioritātes principam

Paredzot tiesības uz vecāku pabalstu un bērna kopšanas pabalstu, kā arī nosakot minēto pabalstu izmaksas nosacījumus, tiek sekmēts tas, lai bērnam viņa attīstībai izšķirīgā laika posmā pastāvīgi būtu nodrošināta vecāka klātbūtne un aprūpe. [14.1.1.]

Vecāku pabalsts un bērna kopšanas pabalsts nav paredzēti tam, lai risinātu ar bērna veselības stāvokli saistītas situācijas. Gadījumiem, kad ģimenei nepieciešams papildu valsts sociālais atbalsts bērna veselības stāvokļa dēļ, valsts ir paredzējusi vecāku tiesības uz slimības pabalstu slima bērna kopšanai līdz pat darbnespējas 21. dienai.

No 2020. gada 1. janvāra valsts ir paredzējusi papildu atbalstu strādājošiem vecākiem gadījumos, kad bērnam ir smaga slimība. Proti, likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” 13. pants ir papildināts ar 2.¹ daļu, kas noteic vecāku tiesības uz slimības pabalstu par darbnespēju, kas vienā reizē nevar būt ilgāka par trim mēnešiem, bet kopā – par 26 nedēļām, skaitot no darbnespējas pirmās dienas, ja darbnespēja ir nepārtraukta, vai nevar būt ilgāka par trim gadiem piecu gadu periodā, ja darbnespēja atkārtojas ar pārtraukumiem. Satversmes tiesa secināja, ka valsts ir turpinājusi pilnveidot sociālā atbalsta sistēmu, lai sniegtu pēc iespējas bērna vajadzībām piemērotu atbalstu tiem vecākiem, tai skaitā priekšlaikus dzimuša bērna vecākiem, kuru bērna veselības stāvoklis prasa īpašu aprūpi un nepārtrauktu vecāka klātbūtni.

Turklāt priekšlaikus dzimušiem bērniem valsts ir nodrošinājusi dalību priekšlaikus dzimušo bērnu dinamiskās novērošanas programmā, kuras ietvaros tiek veiktas regulāras bērna apskates.

Līdz ar to valsts veiktie pasākumi tādas sociālās drošības sistēmas izveidošanai, kura atbalsta ģimeni bērna pirmajos dzīves gados, atbilst bērna vislabāko interešu prioritātes principam. [14.1.3.]

Apstrīdēto normu atbilstība vienlīdzības principam

Lietā aplūkojamie tiesību jautājumi par bērna kopšanu līdz noteiktam vecumam ir cieši saistīti ar grūtniecību un bērna piedzimšanu. Tādēļ, noskaidrojot to, vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, bija nepieciešams kopsakarā izvērtēt ne tikai vecāku pabalsta un bērna kopšanas pabalsta, bet arī maternitātes pabalsta piešķiršanas nosacījumus. [14.2.1.]

Satversmes tiesa secināja, ka likumdevējs, paredzot atšķirīgu regulējumu, kas ļauj sievietei, kurai bērns ir dzimis pirms grūtniecības atvaļinājuma un par to aprēķinātā maternitātes pabalsta piešķiršanas brīža, saņemt maternitātes pabalstu pilnā apmērā pēc bērna piedzimšanas, ir nodrošinājis šai sievietei tādu sociālo atbalstu, kas ir līdzvērtīgs sociālajam atbalstam, ko saņēmusi sieviete, kurai bērns dzimis pēc grūtniecības atvaļinājuma un par to aprēķinātā maternitātes pabalsta piešķiršanas brīža. [14.2.2.]

Par to, vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos

Ņemot vērā to, ka izskatāmajā lietā apstrīdēts vecāku pabalsta un līdz pat bērna divu gadu vecumam izmaksājamā bērna kopšanas pabalsta izmaksas ilgums, un to, ka šajā periodā visiem vecākiem rodas papildu vajadzības – gan finansiālajā aspektā, gan arī attiecībā uz personiskam kontaktam ar bērnu nepieciešamā laika izbrīvēšanu, Satversmes tiesa atzina, ka sociāli apdrošināti vecāki, kuru bērns ir dzimis ārsta prognozētajā laikā, un sociāli apdrošināti vecāki, kuru bērns ir dzimis priekšlaikus, atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. [14.2.3.]

Par to, vai apstrīdētās normas paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret salīdzināmajām personām (personu grupām)

Viens no likumdevēja izraudzītajiem sociālās drošības sistēmas elementiem ir valsts mērķēts atbalsts ģimenei bērna pirmajos dzīves gados. Likumdevējs ir paredzējis visām sievietēm neatkarīgi no bērna dzimšanas brīža tiesības saņemt grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu, kā arī maternitātes pabalstu pilnā apmērā. Tāpat likumdevējs noteicis, ka visiem vecākiem neatkarīgi no bērna dzimšanas brīža ir tiesības uz valsts atbalstu vecāku pabalsta veidā līdz bērna pusotra gada vecumam un bērna kopšanas pabalstu līdz bērna divu gadu vecumam. Tādējādi attieksme pret sociāli apdrošinātiem vecākiem, kuriem bērns piedzimis ārsta prognozētajā laikā, un sociāli apdrošinātiem vecākiem, kuru bērns piedzimis priekšlaikus, ir vienāda.

Lai gan Pieteikuma iesniedzējai vecāku pabalsts un bērna kopšanas pabalsts tika izmaksāts īsāku laiku nekā tiem vecākiem, kuru bērns dzimis ārsta prognozētajā laikā, tomēr arī viņa visu laiku, kamēr nesaņēma darba algu, saņēma konkrētu sociālās apdrošināšanas pakalpojumu un valsts sociālo pabalstu. Savukārt pēc tam, kad Pieteikuma iesniedzējas bērns kļuva pusotru gadu vecs, valsts turpināja viņai sniegt atbalstu līdz bērna divu gadu vecumam, tāpat kā citiem vecākiem ar bērnu līdz divu gadu vecumam.

Tādējādi likumdevējs, ar apstrīdētajām normām nosakot vienādu attieksmi pret sociāli apdrošinātiem vecākiem, kuru bērns ir dzimis ārsta prognozētajā laikā, un sociāli apdrošinātiem vecākiem, kuru bērns ir dzimis priekšlaikus, nav pārkāpis vienlīdzības principu. [14.2.4.]

Satversmes tiesa nosprieda:

atzīt likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” 10.⁴ panta ceturtnās daļas 2. punktu un Valsts sociālo pabalstu likuma 7. panta 1.¹ daļu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 110. pantam.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stāsies spēkā tā publicēšanas dienā. Spriedums tiks publicēts oficiālajā izdevumā “Latvijas Vēstnesis” Satversmes tiesas likuma 33. panta pirmajā daļā noteiktajā termiņā.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā: https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2020/02/2020-13-01_spriedums.pdf

---

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv

Zanda Meinarte

Satversmes tiesas

sabiedrisko attiecību speciāliste

Zanda.Meinarte@satv.tiesa.gov.lv

67830759, 26393803